

Adresseinformasjon fylles inn ved ekspedering. Se mottakerliste nedenfor.

Deres ref.:
Vår ref.: 23/15672-6
Saksbehandler: Lennart Lee Lock
Dato: 28.06.2023

Presisering av kommunens plikt til å sikre gratis morsmelkerstatning til spedbarn av hivpositive mødre

I dette brevet presiserer Helsedirektoratet kommunens plikt til å sikre gratis morsmelkerstatning til spedbarn av hivpositive mødre. Helsedirektoratet ber om at brevet videresendes til ansvarlig leder for helsetjenestene i kommunen, kommunelegen/smittevernlegen og relevante ledere på tjenestenivå.

Bakgrunn

Helsedirektoratet fikk i 2022 i oppdrag fra Helse- og omsorgsdepartementet å vurdere om spedbarn født av hivpositive mødre har rett til gratis morsmelkerstatning.

Verdens helseorganisasjon, internasjonale og nasjonale faglige retningslinjer fraråder hivpositive mødre i høyinntektsland å amme sine spedbarn. Anbefalingen er begrunnet med at differansen mellom risiko for smitte fra hivpositiv mor til spedbarn som ammes sammenlignet med spedbarn som får morsmelkerstatning, er betydelig.

Helsedirektoratet har i samråd med Folkehelseinstituttet konkludert med at morsmelkerstatning må anses som forebyggende medisinsk behandling som er nødvendig av hensyn til smittevernet. Morsmelkerstatning defineres som nødvendig smittevernhjelp. Med hjemmel i smittevernloven § 6-1 har spedbarn av mødre som lever med hiv rett til gratis morsmelkerstatning.

Lovgrunnlaget

Med utgangspunkt i forskrift om allmennfarlige smittsomme sykdommer, smittevernloven og helse- og omsorgstjenesteloven, har Helsedirektoratet konkludert med at kommunene har plikt til å finansiere utgiftene relatert til morsmelkerstatning og nødvendig utstyr til spedbarn av hivpositive mødre, etter hjemreise fra sykehuset. Det er spedbarnet som er rettighetshaver. Dette innebærer at kommunen skal ha ordninger som gjør morsmelkerstatning gratis og enkelt tilgjengelig for alle spedbarn født av mødre som lever med hiv og som bor eller midlertidig oppholder seg i kommunen.

Hivinfeksjon er oppført i § 1 i forskrift om allmennfarlige smittsomme sykdommer.

Helsedirektoratet

Avdeling barne- og ungdomshelse

Lennart Lee Lock

Postboks 220 Skøyen, 0213 OSLO • Besøksadresse: Vitaminveien 4, Oslo • Tlf.: (+47) 47 47 20 20

Org.nr.: 983 544 622 • postmottak@helsedir.no • www.helsedirektoratet.no

I smittevernloven § 6-1, første og annet ledd står det:

Enhver har rett til nødvendig smittevernhjelp. Smittevernhjelp er å anse som en del av retten til nødvendige helse- og omsorgstjenester, jf. pasient- og brukerrettighetsloven § 2-1 a første og annet ledd og § 2-1 b første og annet ledd.

Den som etter en faglig vurdering anses å være i fare for å bli smittet med en allmennfarlig smittsom sykdom, har rett til nødvendig smittevernhjelp i form av vaksinasjon, informasjon og annen nødvendig forebyggende hjelp.

I smittevernloven § 7-1, første ledd står det:

Kommunen skal sørge for at alle som bor eller midlertidig oppholder seg i kommunen med hensyn til smittsom sykdom er sikret nødvendige forebyggende tiltak, undersøkelsesmuligheter, behandling og pleie utenfor institusjon og pleie i sykehjem eller annen kommunal helseinstitusjon.

Egenandel

Helse- og omsorgstjenesteloven § 11-1 annet ledd bestemmer at «kostnadene ved de tjenester og tiltak som er nevnt i første ledd, skal dekkes av den kommunen som etter § 3-1 og § 10-8 er ansvarlig for å yte tjenesten eller sette i verk tiltaket». Kommunen har ansvaret for å sørge for økonomiske midler til å yte nødvendige og forsvarlige helse- og omsorgstjenester, jf. helse- og omsorgstjenesteloven § 3-1 og 4-1.

Etter helse- og omsorgstjenesteloven § 11-2 første ledd, kan kommunen «kreve vederlag av pasient og bruker når dette følger av lov eller forskrift» fastsatt av departementet med hjemmel i annet ledd. Det er ikke gitt forskrifter som gir kommunen rett til å kreve vederlag for nødvendig smittevernhjelp.

Utgifter til morsmelkerstatning under sykehusoppholdet dekkes av helseforetaket. Kommunen skal sikre retten til gratis morsmelkerstatning og nødvendig utstyr etter hjemreise fra sykehuset. Kommunen har ikke anledning til å kreve egenandel for tjenesten.

Implementering

Det foreligger ingen nye medisinske eller juridiske forhold for Helsedirektoratets konklusjon. Dette er en presisering av gjeldende rettigheter og plikter basert på en konkret vurdering av spørsmålsstillingen. Det er opp til den enkelte kommune å bestemme hvordan de vil sikre at spedbarn av hivpositive mødre får ivare tatt retten til gratis morsmelkerstatning og nødvendig utstyr. Selv om kommunen har et selvstendig ansvar for å organisere og finansiere smitteverntiltak, gir Helsedirektoratet, jf. smittevernloven § 7-10 første ledd noen råd for hvordan den kommunale helse- og omsorgstjenesten kan organisere tilbudet.

Helsedirektoratets råd for organisering av tilbudet

Majoriteten av mødrene i målgruppen har migrasjonsbakgrunn. Flere kan ha lav helsekompetanse, språkkompetanse og systemkompetanse. Helsedirektoratet oppfordrer kommunen til å legge til rette for en lett tilgjengelig ordning som sikrer at alle i målgruppen får oppfylt retten til gratis morsmelkerstatning. Hiv er fortsatt en sensitiv og stigmatiserende diagnose i enkelte befolkningsgrupper. Kommunen bør derfor organisere tilbudet slik at det ivaretar mødrenes behov for diskresjon rundt hivdiagnosen.

Utover dette anbefaler Helsedirektoratet:

- Bestill og bruk kvalifisert tolk etter behov
- Etabler rutiner i jordmørtjenesten for å informere gravide hivpositive om retten til gratis morsmelkerstatning og nødvendig utstyr som en del av svangerskapsomsorgen
- Be fastlegene om å informere gravide hivpositive om denne rettigheten
- Legg i samarbeid med den gravide en konkret plan for hvordan rettigheten praktisk kan oppfylles, senest i siste trimester av svangerskapet
- Utlever morsmelkerstatning og nødvendig utstyr for minimum seks ukers forbruk før planlagt konsultasjon hos fødselslege i uke 36
- Etabler rutiner for å sikre retten til gratis morsmelkerstatning og nødvendig utstyr for hivpositive som flytter til kommunen, bor på asylmottak eller på annen måte midlertidig oppholder seg i kommunen i løpet av svangerskapet eller barnets første leveår
- Etabler rutiner for dialog og samhandling med spesialisthelsetjenesten for å sikre at retten til gratis morsmelkerstatning ivaretas også de første dagene etter fødsel

Ordningen bør dekke utgiftene til morsmelkerstatning i 12 måneder. Med nødvendig utstyr mener Helsedirektoratet 10 flasker og 10 smokker. Sterilisator anses ikke som nødvendig smittevernutstyr i denne sammenheng da koking av flasker og smokker er et trygt og effektivt hygienetiltak ved flaskemating av spedbarn.

Ved behov kan kommunen kontakte HivNorge, en partipolitisk og religiøst uavhengig nasjonal pasient- og interesseorganisasjon for mennesker som lever med hiv. HivNorge jobber for å sikre mennesker som lever med hiv sine rettigheter og interesser i samfunnet, og kan dele erfaringer fra hvordan andre kommuner har organisert tilbudet.

Kontaktinformasjon til HivNorge

Telefon: 21 31 45 80

E-post: post@hivnorge.no

Nettadresse: www.hivnorge.no

Kommunen kan også kontakte Kirkens bymisjon Aksept, som er et nasjonalt helse- og sosialfaglig senter for alle berørt av hiv.

Kontaktinformasjon til Aksept

Telefon: 94 02 06 01

E-post: firmapost.aksept@bymisjon.no

Nettadresse: www.kirkensbymisjon.no/aksept

Vennlig hilsen

Ellen Margrethe Carlsen e.f.
avdelingsdirektør

Lennart Lee Lock
seniorrådgiver

Dokumentet er godkjent elektronisk

Kopi:

KS-KOMMUNESEKTORENS ORGANISASJON

Mottaker	Kontaktperson	Adresse	Post
HELSE- OG OMSORGSDEPARTEM ENTET		Postboks 8011 Dep	0030 OSLO